

Amerikanismus, hereze, kterou žijeme (1. část)

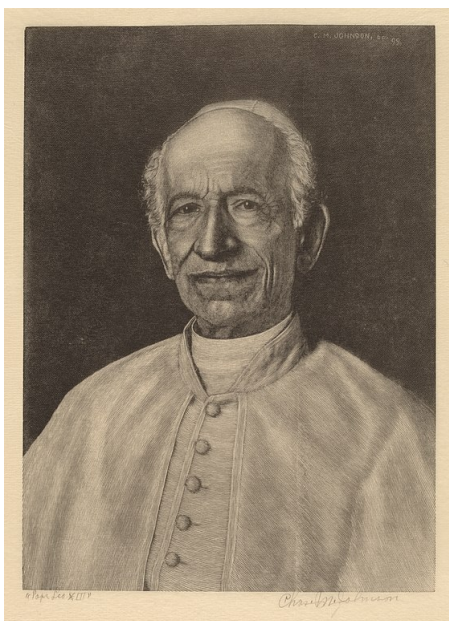
Martin R. Čejka

6. mája 2024 ✚ *Cirkev História* ✚ CZ

V apoštolském listě *Testem benevolentiae nostrae* ze dne 22. ledna 1899 adresovaném baltimorskému arcibiskupovi Jamesi Gibbonsovi odsoudil papež Lev XIII. soubor názorů, který nazval „amerikanismem“. Bezprostřední příčinou sepsání listu bylo vydání francouzského překladu životopisu zakladatele Misijního tovaryšstva sv. Pavla apoštola P. Isaaca Heckera (*Vie du P. Hecker*), či přesněji kontroverze, kterou vzbudila předmluva profesora Katolického institutu v Paříži P. Félix Kleina.

Ve zmíněné předmluvě byl P. Hecker v kladném světle vykreslen jako zastánce nevyhnutelného pokroku v náboženské oblasti a podnětný představitel liberálního směru v katolicismu. Otázkou zůstávalo, zda francouzský překladatel a obdivovatel zkrslil původní Heckerovy myšlenky, nepochopil je, případně do nich projektoval vlastní názory, nebo je pouze otevřeně vyjádřil či domyslel do logických důsledků.

Pápež Lev XIII. na portréte Charlesa M. Johnsona, 1899

zdroj: wikimedia commons / National Gallery of Art, NGA 86079

První vpravdě americký a demokratický biskup

Abychom celou záležitost spojenou s amerikanismem lépe nastínili, nebude od věci si trochu přiblížit dobová specifika amerického katolicismu, která pozorujeme už u zrodu tamějších církevních struktur. Jako svého druhu ukázkový příklad nám může posloužit první americký prelát, baltimorský biskup a pozdější arcibiskup John Carroll. Nechceme zde pochopitelně posuzovat jeho osobní zbožnost nebo úmysly, jde nám o vykreslení způsobu jistého uvažování a přesvědčení, s nímž se lze u nemálo tehdejších amerických katolíků setkat.

John Carroll se narodil 8. ledna 1735 v bohaté katolické rodině, která vlastnila v provincii Maryland výnosné plantáže. V Marylandu vládla zpočátku jistá náboženská svoboda pro katolíky, která byla později citelně

omezena. Po místní „protestantské revoluci“ roku 1689 bylo veřejné praktikování katolicismu zakázáno, a to včetně mší, které musely být slouženy tajně v domech věřících. Začátkem osmnáctého století sice dochází k jistému „uvolnění“, ale „aby se zabránilo šíření papeženectví v provincii“, je katolíkům upřeno volební právo a nesmějí zastávat žádné veřejné úřady. Nicméně v době, kdy se John Carroll narodil, už v provincii funguje alespoň několik katolických kostelů. Dřívější náboženské svobody katolíci v Marylandu opět nabyli až po Americké revoluci.

John Carroll nebyl jediným z rodu Carrollů, původem z Irska, kdo se zapsal do dějin Spojených států. Jeho bratranec Charles Carroll III., který byl svého času považován za vůbec nejbohatšího muže v amerických koloniích, byl jediným katolickým signatářem Deklarace nezávislosti a patří k „otcům zakladatelům“ Spojených států. Pod dlouhé roky byl senátorem státu Maryland a později se stal i senátorem Spojených států. Johnův bratr Daniel Carroll II. je rovněž počítán mezi „otce zakladatele“ a, jak bylo u Carrollů zvykem, se kromě obchodu výrazně věnoval politice. Ač katolík byl zároveň členem zednářské marylandské lóže č. 16. Třebaže John Carroll toto členství osobně neschvaloval, zastával z nějakého důvodu názor, že se církevní tresty ohledně účasti v zednářských spolcích na Ameriku nevztahují. Už jako biskup jednomu věřícímu v dané věci napsal: „Netvrdím, že tato nařízení jsou v Církvi obecně přijímána nebo že mají v této diecézi plnou moc.“ S podobným sklonem, kdy nejsou zásady přímo popírány, nýbrž relativizovány údajně svébytným rázem Spojených států, se později poměrně často setkáme i u dalších představitelů amerického katolicismu.

Baltimorský arcibiskup John Carroll na portrétu Gilberta Stuarta, okolo 1806

zdroj: wikimedia commons

John Carroll tedy vyrůstal v prostředí, kde vládlo přesvědčení, že lze skloubit katolickou víru s liberalismem. Ukázkou toho může být dopis již zmíněného Charlese Carrolla III. Georgi Washingtonu Parkeovi Custisovi: „Když jsem podepsal Deklaraci nezávislosti, neměl jsem na zřeteli pouze naši nezávislost na Anglii, ale i toleranci všech skupin vyznávajících křesťanské náboženství a zaručení jim veškerých práv. Ono moudré a spásné opatření našťastí došlo svého naplnění, aby tak vymýtilo náboženské sváry a pronásledování a stalo se užitečným poučením pro všechny vlády. Zamyslíte-li se nad potlačováním, ba mohu přímo říci, nad zákazem římského katolicismu v Marylandu, jistě Vás neudiví, že mi silně na srdci ležel onen „velkolepý

plán“ založený na vzájemné lásce, která je základem našeho svatého náboženství.“

Po smrti otce se Johnovy náboženské výchovy ujala matka Eleanor, jejíž vliv sehrál zajisté svou roli v tom, že nejmladší syn nepropadl obchodu a politice jako většina Carrollů. Ve věku třinácti let byl poslán do Francie, aby zde na jezuitské Koleji sv. Otmara získal další vzdělání. Na zmíněné prestižní škole, která se těšila značné oblibě mezi anglicky hovořícími katolíky, ty z Marylandu nevyjímaje, se učili i Johnův bratr Daniel i bratranec Charles. Jezuité učinili na mladého Johna natolik silný dojem, že se rozhodl rozšířit jejich řady. Ve věku osmnácti let vstoupil do noviciátu, v roce 1761 byl vysvěcen na kněze a roku 1771 složil věčné sliby. John Carroll zůstal v Evropě až do svých čtyřiceti let. Vyučoval na Koleji sv. Otmara a pak doprovázel lorda Stoughtona jako jakýsi osobní kaplan na jeho putování starým kontinentem.

Socha arcibiskupa Johna Carolla, zakladatele Georgetownské univerzity, USA

zdroj: wikimedia commons

Na těchto cestách si Carroll vedl deník, do něhož zapisoval svoje nejrůznější postřehy, mezi jinými o stavu evropských společností. Odsuzoval třeba, jak to nazýval, „feudální“ způsob vládnutí v různých německých státech. Jinde zas poznamenává, že se obyvatelé Švábska nacházejí „v tak nevolnické závislosti a natolik si uvikli přistupovat ke svým pánům jako k bytostem z vyšší třídy, že pravděpodobně většina z nich nepochopí ideu prvotní rovnosti či společných práv lidského rodu“.

Ačkoliv pohoršení amerického jezuita nad evropskými poměry snad vycházelo z upřímné lásky k lidstvu, nesmíme zapomenout, že v jeho rodné zemi stále vládlo otroctví a „prvotní rovnost“ či „práva lidského rodu“ tam byla chápána svérázným způsobem. Konec konců, jeho slavný a bohatý bratranec vlastnil nad tři sta černých lidských bytostí a nikomu to nijak zvlášť nevadilo. Je možné, že zde z Johna Carolla promlouvá jistá podvědomá nevráživost vůči „neosvícené“ Evropě, kterou někteří katoličtí obyvatelé Nového světa sdíleli se svými protestantskými a zednářskými rodáky.

Koncem roku 1772 navštívil John Carroll Řím, tedy v době, kdy se už stahovala černá mračna nad jeho milovaným řádem. Nechuť k jezuitům byla citelná i ve Věčném městě, a tak odjel do Neapole, kde strávil zimu. Do Říma se vrátil na jaře a dozvěděl se o blížícím zákazu Tovaryšstva Ježíšova. K tomu došlo 21. července 1773 breve *Dominus ac Redemptor* papeže Klementa XVI. Skutečnost, že k tomu došlo na nátlak evropských monarchií, jenom Carrolla utvrdilo v nechuti ke způsobu vládnutí, který nazýval „absolutismem“ a který mnozí angličtí a irští katolíci obdařili na základě své historické zkušenosti nenávisť. Oslabilo to rovněž jeho důvěru v římské instituce, zejména Kongregaci propagandy, což se později podepsalo na jeho snahách.

John Carroll tedy opouští po dvaceti šesti letech Evropu bez prostředků jako zahořklý, zklamaný čtyřicetiletý muž, který se jen utvrdil v přesvědčení, že v jeho zaoceánské vlasti je třeba věci dělat jinak než dosud.

(Pokračování)

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/amerikanismus-hereze-kterou-zijeme-1-cast/>